

Slike iz živalstva.

ŽIVLJENJE V AMERIŠKEM PRAGOZDU.

II.

akor je število prebivalcev po drevju ameriških pragozdov veliko, tako raznovrstne živali žive tukaj tudi po tleh. A kakor je živalski kralj v Afriki lev in v azijskih džunglah tiger, je kralj tudi tukaj iz mačjega plemena.

Jaguar je, ki si je prisvojil to veličanstvo. Nič manj krvoločen ni kakor njegova visoka sorodnika, in četudi je nekaj manjši kakor tiger in ni tako progast kakor ta, je vendar tudi lep.

Saj je njegov gosti, svetli in mehki, zgoraj kratki, po prsih in trebuhu daljši kožuh vsepovprek porisan. Deloma z manjšimi črnimi, okroglastimi, podolgasto ali tudi nepravilno odlikovanimi lisami, deloma z večjimi pegami in kolobarji, ki so rumenkastordeči in črno obrobljeni in imajo v sredi še po eno ali dve črni piki. Cele lise ima zlasti po glavi, vratu, prsih in nogah, bolj goste tam, kjer je kožuhova barva rjasta ali sploh temnejša, bolj redke na belih prsih in belem trebuhu. Kolobarji so zadaj po truplu večji, po vsem pa razpostavljeni v vrstah; prav lepi in polni mu krase dolgi, enako debeli rep.

Lepa mačka je jaguar in prostrano je njegovo kraljestvo. Samica se skriva sicer bolj v gozdno goščavo, kjer se igra s svojimi dvema ali tremi mladički, a jaguarju, kralju, je še pragozd premajhen. Lovi pač po njem vse živali, ki jih le more doseči, hodi tudi k rekam, kjer si lovi ribe, zaletava pa se tudi vun iz gozda v brezmejne stepe, kjer mu dajeta visoka trava in bičevje udobno skrivališče.

Po stepah napada antilope, ovce in vodnega prašica; manjše živali požre s kostmi in kožo. V stepah zalezuje divje konje muštange. Srednje visoki, z veliko glavo in dolgimi ušesi, na nogah debele členke, se pasó muštangi v čredah po visoki travi. Oprezni so ter uberejo pot pod noge, kakor hitro zaskutijo nevarnost. A jaguar je zvit lovec z veliko potrpežljivostjo in vztrajnostjo. Kakor mačka se potuhne ter opazuje iz zatišja svojo izbrano žrtev z nepremičnim pogledom. Občudovanja je vredna njegova spretnost, ki se z njo tiho plazi bliže in bliže. Ko pa si je svojega plena gotov, skoči z enim samim skokom na žrtev ter ji pregrizne žile na vratu.

Kolikor more požreti, požre, nato se zavleče v goščo ter se spravi spat. Ko se prebudi, se vrne k ostankom in žre naprej. Kjer ga je ravno zaseglo solnce, tam leže k dnevnemu počitku ter zaspi, če je le svet varno skrit.

Kadar pride jaguar do reke, se mu večkrat nameri, da mora bojevati boj s polpet metrov dolgim kuščarjem aligatorjem. Če zasači aligatorja na

sunem, kjer je ta jako neokreten, je vseč še jaguarju. Gleda kolikor more, da popade kuščarja pri trebuhu, kjer ta nima roženega ščita kakor po hrbtu, in marsikdaj se pomasti ob takih prilikah z aligatorjevim mesom. Drugače pa je, če mora jaguar v vodo, da preplava reko. Navadno se vstopi takrat na breg in rjove, da tako prepodi aligatorja, ki bi bil kje blizu v vodi. A vendar kuščar ne pobegne vedno. Tedaj se vname v valovih boj, in če se ne posreči jaguarju, da aligatorja vtopi, je izgubljen, in aligator mu vrne milo za drago. Po končanem boju se vrača tedaj zmago-slavni kuščar v svoj tolmun, kjer preživlja srečne čase; saj mu lete ribe v preveliki množini takorekoč same v vedno lačni želodec. —

Poln življenja je pragozd vsepovsod v svoji obsežnosti. A še bolj živ, kakor dandanes, je bil v davnih, davnih časih. Takrat so ga odlikovali velikani iz rodu sesalcev s svojimi čudnimi telesnimi oblikami. Od vseh teh izumrlih prednikov so se ohranili do današnjega dne le še trije od starega rodu pasancev, mravljičarjev in lenivcev.

Danes živeči niso več velikani in zde se nam starikavi zanemarjenci, ki ne sodijo več v našo dobo. Mnogo svojcev jim je že poginilo in izumrlo, danes stoje, živeči v brazilskih pragozdih, osamljeni in vredni prav zato še posebe, da si jih ogledamo natančneje.

Pasancem je usnjata koža že tako okostenela, da jim je truplo pokrito s koščenim klepom, ki je na mnogih mestih predeljen; zato je žival videti, kakor da jo obdajajo po hrbtu roženi pasovi. Rožene ščite ima še na glavi, po plečih, po križu in po zunanjih straneh nog. Le spodnji deli trupla so obdržali mehko kožo, ki je porasla s ščetinastimi dlakami. Tako razpredeljen se marsikateri pasanec zvije v slučaju nevarnosti v klopko kakor jež.

Nekaj posebnega je tudi njihovo zobovje. Dasi je število zob časih jako veliko in jih ima nekateri v čeljustih celo do sto, so vendar ti tako slabi, da žival z njimi ne more ne dobro grizti in ne žvečiti. Jezik izteza lahko iz gobca, in je na koncu piostren na tri ogle.

Ko se približa večer, se prikaže oklepni samotar iz globokih podzemeljskih rovov, ki si jih izkoplje v pragozdu s svojimi močnimi kremplji, ter se pomika počasi in nerodno naprej. Ravna tla so njegov svet, kjer je dema, kakor malokatera žival. Kakor je videti počasen in len, kadar se pomika dalje, tako je uren in ročen, če je treba, da se zakoplje. Če se preplaši ali če mu kdo sledi, se izroči zemlji v varstvo in se zagreblje tako naglo, da se res pred očmi pogrezne v tla. Vzlic svojemu oklepu bi izginil pasanec marsikdaj v razbojniškem žrelu zveri, ker nima ničesar, s čimer bi se je drugače ubranil. Še če se zvije v klopko, že tudi koplje luknjo v zemljo.

Na svojih nočnih potih se potika okrog, da si poišče črvov in žužkov, da izkoplje mravlje ali si najde sadja in korenin. Če pride na svojem pohodu do kosčka mrhovine, ne zametava tudi te. Na teh potih mu je najboljši vodnik nos, zakaj njegove male, brljave oči niso kaj prida. Tako

prekolovrati noč, s prvo jutranjo zarjo pa že spet izgine v zemljo, da prespi dan kot puščoben in skrit samotar. Ljudje ga poiščejo tukaj s psi, da si privoščijo njegovo meso, ki je belo in nežno kakor piščančjevo. A ne dobe ga lahko. Če ga zasačijo psi na zemlji, ga ujamejo lažje, zlasit če si ne more najti pasanec hitro kake luknje. Kadar pa je v tej, ga psi ne morejo izkopati, ker se zagreba žival vedno globlje. Če je pri roki lovec, ki zgrabi napol zakopanega preplašenca za rep, ga tudi še ne izvleče sam iz luknje, če je le tako ozka, da se oprime pasanec s kremplji tal ter se upre zgoraj s hrbtom. Dva šele ga spravita vun, da ga vleče eden za rep, drugi pa hitro odgreba zemljo ter pograbi žival za zadnjo nogo. Njegovega mesa pa si ne privoščijo samo človek, ampak še mnoge ujedne živali.

Samotar kakor pasanec je tudi mravljinčar, ki je tako čudovit sesalec, da si ga domišljija ne more misliti bolj čudnega. Njegova glava se je zožila naprej v dolgo, brezzobo cev, iz katere priletava spredaj pri mali ustni odprtini okrogli, tanki in dolgi jezik. Ta je gibčen kakor kača in vedno lepljiv, da se primejo nanj vse mravlje, kadar ga potisne žival v mravljišče. Tako polnega ga potegne nazaj v svoj cevasti gobec, da najdejo ujete živalce od tu pot v mravljinčarjev želodec. Da potisne jezik v mravljišče ter potegne z njim na dan razkačeni drobiž, mu gre tako naglo, da napravi to lahko po petdesetkrat v minuti.

Kje se začenja za gobcem pravzaprav glava, pokažejo šele male, neumne oči in pravtako mala, okrogla ušesa. Vratu skoraj ni, dolgo truplo pa daljša še dolgi, široki metlasti rep, da dosega vsa žival v dolžini nad dva metra. Vse truplo razen glave je poraslo z dolgo, kocasto dlako, vso rjavo razen spredaj po prsih, kjer je bela. V to belino pa sega od strani na pleča črn trikot.

Kadar stopa po gozdu ter išče trdo zidana bivališča velikih belih mravelj termitov, upogne prednje noge na znotraj, da si tako ne obrusi zlasti krepkega kremplja na srednjem prstu. Zato pa z njim tudi lahko razbije termitom stanovališča, za katera mora rabiti človek železno orodje. Z njim se tudi postavi, stoje na zadnjih nogah, v bran sovražniku, ki mu zasaди krempelj časih tako globoko, da ga sam komaj izdere. Zato se z razkačenim mravljinčarjem ni šaliti. Manjše živali objame tudi s sprednjima nogama kakor medved ter jih zakuši.

No, človek hodi vzlic temu nadenj, zakaj daje mu neki prav tako pečenko kakor gos. Zato ga tudi išče po gozdu in njegovih obronkih, kjer nima stalnega bivališča. Koder ga je zasegla noč, tam si poišče kotiček v visoki travi ali v grmovju, kamor leže in zaspi. Dveh skupaj teh samotarjev ni najti; le samica prenaša časih svojega edinega mladička s seboj na hrbtu.

Tretji v družbi teh dolgočasnih pustežev je lenivec, top in len mračnjak, da ga je žalostno pogledati. Kar ustvarjen je lenivec za to, da mu leti hrana takorekoč sama v gobec. Venomer je na drevju, kjer se drži veje s tremi močnimi kremplji iz zraslih prstov na nogah ter visi s hrb-

tom obrnjen navzdol, ne da bi se napenjal za to najmanj. Še podplati na nogah so mu upognjeni na znotraj, da se oprijemlje tem laže. Sprednje noge so daljše kakor zadnje, vse pa jako tanke in suhe. Če mora lenivec v veliki sili le kdaj na tla, se opira pri hoji na gornje členke ter se tako pomika prav nerodno naprej. Pri spanju se zvije truplo kar v zveženj, žival objame vejo z vsemi štirimi, in takega vidimo lenivca skoro vedno, zakaj navadno zmeraj spi. Obrnjenemu s hrbtom z drevesa proti tlam, se mu je obrnila celo dlaka tako, da gre od trebuha proti hrbtu in ne kakor pri drugih živalih, od hrbta proti trebuhu.

V to dlako pa so se mu zarasle že pri življenju male zelene rastlinice, zaredili so se mu v kožuho celo mravlje in molji. Da jim je bilo to mogoče, kaže pač dovolj očitno preleno lenivčevo življenje. Zelenkastosiv, kakršen je, živi lahko v miru na drevju, saj ga je komaj videti, četudi je dolg do tri četrt metra. Na drevesu obrne svojo okroglo, opičji podobno glavo do listov, popkov in sadja, jih potegne z nogo k sebi, odpre mala usta in se naje. Če je žejen, posreblje z listov roso, ki je tudi mokra.

Tako se ne trudi za nič na svetu, nikdar ni vesel, ne kaže tudi nobene preplašenosti, le časih se čemerno oglaša s svojim žalostnim, zateglim »i-i-i«. Človek bi dejal, da je celo prelen, da bi čutil kako bolečino, in če je ranjen še tako hudo, mu počasi in leno ugaša luč življenja.

Tak je lenivec vse svoje dni. Ko je še mlad, ne visi še na drevju, zato pa se oklene takoj po rojstvu svoje matere, ki ga nosi vedno s seboj, da ga tako že v mladosti vzgoji za pravega lenivca. Če ga je zalezal človek na drevesu, ga ne spravi zlahka proč. V bran se sicer ne postavi, le topo in žalostno gleda ter se oprime s kremplji tako čvrsto, da je treba precej sile in napora, preden se ga odtrga. S prosto nogo pa rad zada kakšno rano, zakaj v ostrih krempljih nima ravno slabega orožja. Tudi če se ga zasači na tleh, ne gre brez boja. Lenivec se vrže na hrbet ter

izkuša objeti svojega sovražnika s kremplji. Vendar sovražnikov nima dosti, ker menda ne diši nobeni živali; pri njihovi slabotni obrambi bi jih tudi kaj hitro iztrebili jaguarji in velíkanske kače ameriških pragozdov.

Znabiti da imajo živali med seboj pomenek, da puste lenivca, naj pase svojo lenobo v tako živem pragozdu! Znabiti pozabljajo na lenuha pri vseobčem življenju... Saj spada po vsej priliki jako malto v pragozd, tako je drugačen od njega. Še celo sami bi skoro pozabili ob njem in njegovih samotarskih tovariših, da stojimo sredi polnega življenja, ki nas navdaja z mislijo, da smo sredi prirodnega raja.

Raj je pragozd tudi za človeka, ki je prevzel iz njega toliko dobrot. Pragozd mu je dal plod za kakao in čokolado, v pragozdu si črpa iz posebnega drevesa gumi, od tukaj je presadil dišečo vanilijo in še druge koristne in krasilne rastline. V pragozdu pa si je podjarmil tudi živalstvo. Papige uči goveriti v svojih stanovanjih človeške govorice, jaguar sam mu mora prepuščati svoj lepi porisani kožuh, in mnoge živali mu morajo dajati tečne pečenke.

Tako je vdrl človek v pragozd s silo, največkrat si je pridobil korak za korakom pot šele s sekiro v roki, da je trebil pred seboj grmovje in mnoge zavijalke, a uklonil se mu je tisoč in tisočletni pragozd v vsem svojem veličanstvu.

Pod odejo.

Pod belo odejo
noč sanje je skrila,
jih skrbno povila
je v svileno prejo.

Je duša drhtela
in sanjala sanje...
Vse boli brezdanje
v njih je prebolela.

Noč v dan je izlila
vse boli in sanje.

Nasmehnil se dan je,
in pomlad je vzknila.

Vinko Klanšek.

Jutranjemu solncu.

Solnček jasni,
solnček krasni,
bodi mi pozdravljen!
Zopet si poživil gaje,
trate in polje smehljaje...
Spet zrcališ lesketaje

v biserih se rose čarne,
vpiraš v svet poglede žarne...
Solnček, solnček,
o, pozdravljen!
V mladem jutru,
mi proslavljen!

Minka Severjeva.